

ANADOLU KIBRIS VE BALKANLARDA ORTAK MÂNİLER*

Yrd. Doç. Dr. Mehmet YARDIMCI*

Mâni Anadolu halk şiirinin en kısa nazım şekillerinden olup doğa, sevgi, ayrılık ve nefret gibi konular yanında dinleyeni yürekten sarsan, umulmadık bir sürprizle sonuçlanan küçük ve bağımsız bir şiir türüdür.

Genellikle kadınlar arasında söylenerek Türk kadınının yaşam felsefesini, acılarını, umutlarını genel anlamda dünya görüşlerini dile getirmektedir.

Anadolu delikanlısı sevgilisine çoğu kez mânilerin dili ile açılır, sevdalısının davranışlarını da yine bir mâniden öğrenir.

Karşılıklı konuşup anlaşmayı sıkı yasaklara bağlayan toplum, düğünlere-derneklere, bağ bozumu, bulgur çekimi gibi ekonomik etkinliklere, bayram, düğün, panayır ve hıdırellez eğlencelerinemâni söyleme geleneğini sokmakla adeta yasakların kapısını aralamıştır.

Mâninin edebiyatımızda ilk başlangıcı hakkında ayrıntılı bir bilgiye henüz sahip değiliz.

Dede Korkut'ta:

"*Koçun türküsününün mânisini ver*"

biçiminde rastladığımız mâni kavramı, Yunus Emre'de:

"*Dilin ile şakırsın*

Çok mâniler okursun"

biçiminde görülürken, Karacaoğlan'da da:

"*Karacaoğlan der bir mâni söyle*

Ezelden kalmıştır bu kanun böyle"

söyleyişi ile görülmektedir.

Divanü Lügati't Türk'te bulunan:

"*Törtlük tutung özüngge* (Görklü elbiseyi özüne

Talığ aşığ adhinka Tatlı aşını başkasına

Tutgil konuk ağırlıg Yedir de konuğu ağırla

Yodhsun konuk budhunka Ününü yaysın buduna)

biçimindeki bir örnekten anlaşılacağı gibi onbirinci yüzyıldan önce de Türk kavimlerinde kullanılmış bir biçimdir.

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde geçen:

"*Lalanın dibasına* "Öyle mi zalim felek

Aldanma dünyasına Dil bilmez zalim felek

Dünya benim diyenin Kestin can bahçesinden

Dün gittik dün yasına İki nihalim felek"

biçimindeki mâniler bilinen en eski mânilerimiz olarak kabul edilmektedir.

Mâni biçimi bizce yalnız Türklere özgüdür.

Anadolu'da mâni sözü ile karşılanan bu biçim diğer Türk boylarından; Gagauzlar'da: *Şın - çın*; Azeriler'de: *Bayati - mahni*; Türkmenler'de: *Hoyrat - horyat*; Kazaklar'da: *Ölen töri - aytıpa*; Uygurlar'da: *Törtlik*, Makedonya Türkleri'nde: *Mâne, martıfal*; Kıbrıs'ta da Anadolu'da olduğu gibi mâni olarak adlandırılır.

Mâni'ye Anadolu'nun çeşitli yörelerinde de değişik adlar verilmektedir. Denizli'de: *Deyişme - mana*; Kars'ta: *Akıştı*, Urfa'da: *Mani - hoyrat*; Doğu Anadolu'nun değişik yörelerinde: *Baytı* sözleri bunlardan bazılarıdır.

* Uluslar arası Kıbrıs ve Balkan Türk Edebiyatları Sempozyumu, İzmir, 29 Eylül-4Ekim 1998

* Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

Mâni'yi diğer Türk halk şiiri şekillerinden ayıran en önemli fark, uyak düzeni ile bağımsız dörtlükler halinde söyleniş biçimine sahip olmasıdır.

Mâniler genellikle dört dize üzerine kurulmakta ve çoğunlukla yedili hece ölçüsü ile yazılmakta olup uyak düzeni aaba biçimindedir. Farklı uyak düzenine uyanları olduğu gibi düğün mânileri arasında sekizli hece ölçüsü ile de söylenenler bulunmaktadır.

Yapıları bakımından; *düz mâni*, *cınaslı mâni*, *ayaklı mâni*, *konusmalı mâni* gibi çeşitlere ayrılan mânilerin Anadolu, Kıbrıs ve Balkan Türkleri arasında en yaygın olanı düz mânilerdir.

Kıbrıs mânileri üzerine geniş araştırmalar yapan Oğuz M. Yorgancıoğlu ve Erdoğan Saracoğlu'nun belirttikleri gibi Kıbrıs mânileri arasında cınaslı mâni bulunmamaktadır. Yine kesik mânilerden olup İstanbul mânisi dediğimiz "*Adam aman!*" tekerlemesi ile başlayıp özel bir ezgi ile okunan:

<i>Adam aman al sana</i>	<i>Adam aman yayılan</i>
<i>Giyin yârim pembeler</i>	<i>Kırpma mı kâkül müdür</i>
<i>Yakışmıyor al sana</i>	<i>Ak gerdana yayılan</i>
<i>Canım mezatta gezer</i>	<i>Yârim sokağa çıkma</i>
<i>Artırıp da alsana</i>	<i>Ya kurt kapar ya yılan</i>

biçimindeki mânilere Kıbrıs ve Balkan Türklerinin mânileri arasında rastlanmamaktadır.

Anadolu'da:

<i>Karanfilim fes boya</i>	<i>Karşıya kaban derler</i>
<i>Kes sapını koy suya</i>	<i>Ökçeye taban derler</i>
<i>Neden bende gönlün yok</i>	<i>Kız hatırın kalmasın</i>
<i>Ne gelirsin kapıya</i>	<i>Nişanlın çoban derler</i>
<i>Karanfil kestim saplı</i>	<i>Karşı kabansız olmaz</i>
<i>Goncası suda saklı</i>	<i>Ökçe tabansız olmaz</i>
<i>Sensiz geçen günlerim</i>	<i>Niye natırım kalsın</i>
<i>Hep kalbimde hesaplı</i>	<i>Sürü çobansız olmaz</i>

biçiminde güzel örneklerini gördüğümüz katar mânilerin çok güzel örneklerine benzer şekilde:

<i>Karanfilim mor saçtı</i>	<i>Gökte yıldız bir sıra</i>
<i>Saksılara dolaştı</i>	<i>Sarılmış mor miltana</i>
<i>Sen benimsin ben senin</i>	<i>Benim gibi kul gerek</i>
<i>Falcılar kitap açtı</i>	<i>Senin gibi sultana</i>
<i>Karanfilim pembeden</i>	<i>Gökte yıldız bir sıra</i>
<i>Gönül verdim görmeden</i>	<i>Sırma ördüm miltana</i>
<i>Yaktı kavurdu beni</i>	<i>Senin gibi er lazım</i>
<i>Yar koynuma girmeden</i>	<i>Benim gibi sultana</i>

biçiminde Kıbrıs mânileri arasında rastlanmaktadır.

Kıbrıs, Anadolu ve tüm Balkan ülkeleri arasındaki en büyük benzerlik düz mâniler arasındadır.

Anadolu'da gördüğümüz:

*Altın yüzük yaptırırım
Parmağıma dar benim
Şu Zile'nin içinde
Selvi boylu yâr benim*

biçiminde söylenen mâni Kıbrıs'ta:

*Altın yüzük yaptırırım
Parmağıma dar benim
Şu karşı mahallede
En güzeli yar benim*

biçiminde, hemen hemen aynı ifade çerçevesi içinde görülmektedir.

Anadolu'da:

*Mânici başı mısın
Cevahir taşı mısın
Sana name yollasam
Başında taşır mısın*

biçimindeki mâniye Kıbrıs'ta:

*Mânici başı mısın
Cevahir taşı mısın
Sana name yollasam
Cebinde taşır mısın*

biçiminde rastlanırken aynı mâniye Makedonya'nın *Üsküp* kentinde:

*Mânici başı mısın
Cevahir taşı mısın
Sana resmimi göndersem
Cebinde taşır mısın*

biçiminde rastlanır. *Radoviç* ve *Manastır* yörelerinde ise son iki dizesinde:

*Yazdırsam bir nüska
Koyunda taşır mısın*

şeklinde az farkla rastlanmaktadır. Aynı mâninin Ohri'de de:

*Martufal başı mısın
Cevahir taşı mısın
Ben bir mâni söyleyim
Cebinde taşır mısın*

olarak söylendiği bilinmektedir.

Anadolu, Kıbrıs ve Balkan mânilerinin konuları arasında büyük benzerlik bulunduğu görülmektedir.

Geleneksel kültürümüzün ortak unsurlarından düğün mânilerinden Anadolu'da söylenmekte olan:

<i>Samanlık dolu saman</i>	<i>Hoş geldiniz akın akın</i>
<i>Efendim aman aman</i>	<i>Düğünümüz pek de yakın</i>
<i>İki eli kınalım</i>	<i>Kızımızın ellerine</i>
<i>Düğünümüz ne zaman</i>	<i>Sevinerek kına yakın</i>

biçimindeki mânilerin benzerlerine Kıbrıs'ta:

<i>Garşıkızda durup da</i>	<i>Açılan güller solmaz</i>
<i>Öyle yan yan bagmalın</i>	<i>Üsdüne bülbül gonmaz</i>
<i>Bu kına bahşişidir</i>	<i>Kınanız mübareki de</i>
<i>Güçüg para atmayın</i>	<i>Bu iş bahşişsiz olmaz</i>

biçiminde rastlanmaktadır.

Yine kültürümüzün bir parçası, *Ramazan ve bayram mânileri* olup halk arasında *davulcu mânileri* adı ile bilinen mâniler de Kıbrıs, Anadolu ve Batı Trakya Türkleri'nin mânileri arasında büyük oranda ortaklık göstermektedir. Anadolu'da:

<i>Besmeyle çıktım yola</i>	<i>Hoşafın suyu boldur</i>	<i>Yaram derindir eşme</i>
<i>Selam verdim sağa sola</i>	<i>Bir kâse daha doldur</i>	<i>Aman derdimi deşme</i>
<i>Ver efendim bahşişimi</i>	<i>Sahura küfte varmış</i>	<i>Sahurda pide yoktu</i>
<i>Ramazan mübarek ola</i>	<i>Ne olur erken kaldır</i>	<i>Gözlerim oldu çeşme</i>

biçimindeki mânilere benzer, Kıbrıs'ta:

<i>Davulumun ardı yeşil</i>	<i>Yeni cami direk ister</i>
<i>Gag ayşeli plav bişir</i>	<i>Söylemeye yürek ister</i>
<i>Benim garnım dotdur amma</i>	<i>Benim garnım dogdur amma</i>

Arkadaşımın garnını şişir   *Arkadaşım bürek ister*
gibi güzel mânilere, Makedonya'da:
Davulumun ipi mercan   *Hoşafın suyu boldur*
Sine altındadır bu can   *Bir kâse daha doldur*
Selim agram kahve içer   *Züfüre küfte varmış*
Elindeki telli fincan   *Ne olur erken kaldır*

biçiminde örneklerine rastlanmaktadır.

Kahvenin Türk halkının sosyal hayatındaki yeri çok önemlidir. "*Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır*" sözü bu önemi belirtmeye yetmektedir. Gelinin sözünün kesilmesine "*Kahvesi içildi.*" denmesi de gelenektendir. Anadolu, Kıbrıs ve Balkan Türkleri arasında söylenen mânilere de kahve kültürümüz bütün inceliğiyle girmiştir.

Anadolu'da:

<i>Kahve piştiği yerde</i>	<i>Kahvenin telvesine</i>	<i>Kahveyi pişiririm</i>
<i>Pişip taştığı yerde</i>	<i>Kapılam hevesine</i>	<i>Korkarım taşırırım</i>
<i>Güzel çirkin aranmaz</i>	<i>Doyulmaz şu dünyada</i>	<i>Yarı gördüğüm zaman</i>
<i>Gönül düştüğü yerde</i>	<i>Güzelin cilvesine</i>	<i>Aklımı şaşırırım</i>

biçiminde yaygın olarak söylenen mânilerin hemen hemen aynısına Kıbrıs'ta:

<i>Kahve piştiği yerde</i>	<i>Kahveyi pişiririm</i>
<i>Telve taştığı yerde</i>	<i>Korkarım taşırırım</i>
<i>Güzel çirkin bakılmaz</i>	<i>Yarı gördüğüm yerde</i>
<i>Gönül düştüğü yerde</i>	<i>Aklımı şaşırırım</i>

biçiminde rastlanırken, Batı Trakya'da, da hemen hemen aynı ya da az farklılıklarla:

<i>Kahvenin telvesine</i>	<i>Kahve piştiği yerde</i>
<i>Kapılma hevesine</i>	<i>Cezve taştığı yerde</i>
<i>Doyulmaz şu dünyada</i>	<i>Güzel çirkin sorulmaz</i>
<i>Güzelin cilvesine</i>	<i>Gönül düştüğü yerde</i>

şeklinde rastlanmaktadır.

Makedonya'da da:

<i>Kahve piştiği yerde</i>	<i>Kahveyi pişiririm</i>
<i>Pişip taştığı yerde</i>	<i>Telveyi daşırırım</i>
<i>Güzel çirkin aranmaz</i>	<i>Desalar yarım gelir</i>
<i>Gönül düştüğü yerde</i>	<i>Aklımı şaşırırım</i>

biçiminde Anadolu'daki örnekleriyle tam uyum gösteren mâniler görülmektedir.

Anadolu'da ve hemen hemen bütün Türk yurtlarında kadın-erkek derdini, neşesini daima mânilerle dile getirmiştir.

İletişim araçlarının bugünkü gibi yaygın ve ileri düzeyde olmadığı dönemlerde gurbetteki sevgililere mektup yazılırken, mektup içine:

<i>Bir dalda iki ceviz</i>	<i>Mektup yazdım okuna</i>	<i>Mektup yazdım vardı mı</i>
<i>Aramız derya deniz</i>	<i>Vara yâre dokuna</i>	<i>Yar eline aldı mı</i>
<i>Sen orada ben burda</i>	<i>Yâr Mevlâyı seversen</i>	<i>Mektubum okununca</i>
<i>Ne bet kaldı ne beniz</i>	<i>Gül yerine kokula</i>	<i>Of diyerek yandı mı</i>

gibi, hepsi de bir birinden güzel, içli mâniler yazılırdı. Bu mâniler tek başına bir mektup, bir haber alma görevi de görürlerdi.

Pek çok Türk yurdunda gurbetteki erkeğin karısına mektup yazıp yollaması, hatta mektubunda selam söyleyip hatır sorması bile pek hoş karşılanmazdı. Bu durumda karısının durumunu merak eden delikanlı eve yazdığı mektubun bir köşesine:

Hey mektubum var da gel
Haberini al da gel
Bir idik iki olduk
Üç olduk mu sor da gel

biçiminde bir mâni sıkıştırır; karısı da kocasına ev halkı tarafından birlikte yazılan mektubun içine uygun bir mâni yerleştirerek durumu hakkında bilgileri kocasına ulaştırırdı.

Bu geleneğe bağlı olarak yazılan mektuplarda bir mektup mânisi geleneği gelişmiştir.

Türk yurtlarında pek çoğu önemli benzerlikler gösteren:

Anadolu'da:

<i>Mektubum yazılıyor</i>	<i>Dağlarda kar kalmadı</i>	<i>Mektup yazdım okuna</i>
<i>Ciğerim eziliyor</i>	<i>Yürekte fer kalmadı</i>	<i>Vara yâre dokuna</i>
<i>Dayanacak dert değil</i>	<i>Daha çok yazacaktım</i>	<i>Yâr Mevlâ'yı seversen</i>
<i>Gönüldür arzuluyor</i>	<i>Mektupta yer kalmadı</i>	<i>Gül yerine kokula</i>

şeklinde söylenen mektup mânilerinin benzerleri:

Dobruca Türkleri arasında:

Mektup yazdım yaz edî
Kalemim kiraz edî
Ayıp etme sevgîlim
Mürekkebin az edî

Kıbrıs'ta:

<i>Megdubum dörd köşeli</i>	<i>Megdub yazdım bilesin</i>	<i>Ocağında külüm yok</i>
<i>İçi güller döşeli</i>	<i>Ağlayarak ülesin</i>	<i>Bülbül olsam dilim yok</i>
<i>Hiş da yüzün gülmedi</i>	<i>Megdubumun ardına</i>	<i>Daha çok yazacaktım</i>
<i>Senden ayrı düşeli</i>	<i>Durmayasın gelesin</i>	<i>Mektubumda yerim yok</i>

Makedonya'da:

<i>Mektüp üstünde pullar</i>	<i>Masa üstünde koku</i>
<i>Sevgilim mektüp yollar</i>	<i>Al şu mektubu oku</i>
<i>Dova edin komşular</i>	<i>Seni sevdim seveli</i>
<i>Kauşsun asret kullar</i>	<i>Gözüme girmez uyku</i>

Kosova'da:

Megdüp yazdım karadan
Dag ayırdı aradan
Bizi Alla buluştursun
Dogdogile yaradan

Bulgaristan Türkleri arasında da:

<i>Mektup yazdım acele</i>	<i>Mendilimde kare var</i>
<i>Okumazsan hecele</i>	<i>Yüreğimde yare var</i>
<i>Mektubun cevabını</i>	<i>Ne ben öldüm kurtuldum</i>
<i>Döndür geri acele</i>	<i>Ne derdime çare var</i>

biçiminde söylenegelmiştir.

Mendil folklorumuzun vazgeçilmez bir parçası olup yazıldığı bezin cinsine ve üzerindeki şekillere göre ipek mendil, oyalı mendil, turalı mendil, meddah mendili gibi adlar alıp hissi hayatımızda da önemli bir yer tutmaktadır.

Anadolu'da:

<i>Yere kilim sererler</i>	<i>Dağları dağlasınlar</i>
<i>Oturmuş erik yerler</i>	<i>Ko beni ağlasınlar</i>
<i>Mendil vermem sevgilim</i>	<i>Yarimin mendiliyle</i>
<i>Mendil ayrılık derler</i>	<i>Yaramı bağlasınlar</i>

gibi pek çok örneğine rastladığımız mendil mânilerine Kıbrıs ve Balkan Türkleri arasında da ince bir Türk zevkinin içtenlikle yansımaları olarak rastlanmaktadır.

Tamamının varyantları Anadolu'da bulunan bu grup mâniler:

Kıbrıs'ta:

Mendilimin uçları

Mendilimin yeşili

*Çıkamam yokuşları
O yâre selam söylen
Yedi dağın kuşları*

*Ben kaybettim eşimi
Al mendil sende dursun
Sil gözünün yaşını*

biçiminde söylenirken;

Batı Trakya'da:

*Mendilimde kare var
Yüreğimde yare var
Ne öldüm ne kurtuldum
Ne derdime çare var*

*Mendilim dört köşeli
Üstü güller döşeli
Ağlamadık günüm yok
Yâr aşkına düşeli*

Dobruca'da:

*Mendilim sırmalıdır
Sevdiğim buralıdır
Geçme kapım önünden
Yüreğim yaralıdır*

*Mendilim deste deste
Menî babamdan iste
Eger babam bermese
Calbar Allah'tan iste*

Kosova'da:

*Mendilim kınalıdır
Sevgilim buralıdır
Ceçme kapı ünile
Yüreğim yaralıdır*

*Mendilim aktır
Ucları yoktur
Ben seni sevmişim
İnçarım yoktur*

Bulgaristan Türkleri arasında da:

*Mendilimde kare var
Yüreğimde yare var
Ne ben öldüm kurtuldum
Ne bu derde çare var*

*Mendilim turalıdır
Sevgilim buralıdır
Geçme kapım önünden
Yüreğim yaralıdır*

biçiminde söylenmektedir.

Mânilerin Anadolu, Kıbrıs ve Balkan Türkleri arasında:

*Tülbentimin oyası
Sevedim doyası
Yar üstüne yar m'olur
Allahından bulası*

*Karşıda kara meşe
Kohun açmış güneşe
Beni yardım ayıran
Onulmaz derde düşe*

biçiminde örneklerine rastladığımız beddua mânilerinin;

Makedonya'da:

*Bu kapı kara kapı
Üstünde sandal sapı
Beni yardım ayıran
Dilensin kapı kapı*

*Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Evlat yüzi görmesin
Aramızı bozanlar*

*Taşı attım gümlerin
Aşık olan dinlesin
Bizi yardım ayıran
Düşeklerde inlesin*

Kıbrıs'ta;

*Garanfil demedinan
Söyleyin nebedinan
Beni yardım ayıran
Dilensin sepedinan*

*Ovalarda gonnora
Ben varamam onnara
Beni yardım ayıran
Etismesin yennara*

gibi örneklerini verdiğimiz pek çok çeşidine rastlanmaktadır.

Hemen her konuda rastlanan mânilerin gelin-kaynana çekişmelerini belirten:

*Sini üstünde şekerim
Üstüne bal dökerim
Kaynanamın kahrını
Oğlu için çekerim*

*Duvara çaktık kazık
Kaynanam ölmüş yazık
Öldüğüne acımam
Bir top hassaya yazık*

*Kazandaki iç bakla
Mevlam yarimi sakla
Azrail gelir ise
Önce kaynanam yokla*

*Kız gelin dırđır etme
Uykumu murtat etme*

*Bahar geldi yaz geldi
Bu gelin yeni geldi*

Vakitsiz horoz gibi

Gece yarısı ötme

Tam kapıdan girerken

Sanki kış geri geldi

biçimindeki söyleyişlerin bazı varyantlarına da Kıbrıs ve Balkan ülkelerinde rastlanmaktadır.

Tüm Türk yurtlarında olduğu gibi Anadolu, Kıbrıs ve Balkan Türkleri arasında Hıdırellez mânileri dediğimiz niyet mânilerinin yaygın olarak söylendiği bilinmektedir.

Türk yurtlarının bitmez tükenmez kaynakları ve eşsiz güzellikleri yanında her kentin kendine özgü bir güzelliğide bulunmaktadır. Bu nedenle kentlerimiz mânilerde sık sık yer almıştır.

Anadolu'da:

Bursa'dan aldım ipek

Seviyorum seni pek

Yalıncı deme bana

Sözüm vallahi gerçek

Heh anam Anadolu

Her yanı güzel dolu

Bolu'da âşık olan

Şaşırır sağı solu

İzmir'in kordon boyu

Uzundur yarin boyu

Kendi çok güzel amma

Azıcık hırçın huyu

gibi söyleyişlerde anılan kentlerimiz Kıbrıs'ta:

Yasemini ezerim

Tülbent ile süzerim

Merak etme sevgilim

Lefkoşa'da gezerim

İndim dereye durdum

Bir çift güvercin vurdum

Gaymağlı'nın içinde

Bir güzele vuruldum

Mağusa'nın kızları

Siyah sürme kaşları

Al yanağa yol yapmış

Ela gözün yaşları

biçiminde dile gelirken, Makedonya'da:

Bağ üstü gezerim

Altın inci dizerim

Bu virane Ohrid'de

Halâ bekâr gezerim

şeklinde, Bulgaristan Türkleri arasında da:

Şumnu alçak içinde

Suyu bardak içinde

Şumnu'dan kız alalı

Canım cennet içinde

deyişinde olduğu gibi dile gelmektedir.

Aileleri ve sevgilileri yakından ilgilendiren konulardan biri de askerlik olduğu için bu kutsal görevle ilgili duygular Anadolu'da:

Asker gelir talimden

Kimse bilmez halinden

Kuşlar selam getire

Benim gonca gülümden

Al giydim alsın diye

Mor giydim sevsin diye

Kimseleri istemedim

Askerden gelsin diye

biçiminde dile gelirken, Makedonya'da:

İncirin sütü akar

Aktiği yeri yakar

Yar askere gidiyor

Gözümünden yaşlar akar

şeklinde görülmekte, Kıbrıs'ta söylenen:

Giderim irak irak

Elimde altın orak

Yar askere giderken

Yüreğin bende bırak

örneğinde olduğu gibi Balkan ülkelerinin hemen hemen hepsinde duygulu ifadelerle yüklü asker mânilerine rastlanmaktadır.

Bütün Türk yurtları mânilerinde en fazla işlenen konu ise sevgidir.

Mânilerde işlenen sevgi konusu hiç bir sınır ve sınırlamalara bağlı kalmamıştır. Anadolu, Kıbrıs ve tüm Balkan Türkleri arasında bazen:

*A benim bahtı yârim
Gönülde tahtı yârim
Yüzünde göz izi var
Sana kim baktı yârim*

*Kaşların kınasına
Gül koydum arasına
Seni merhem diyorlar
Sinemin yaresine*

biçiminde ince duygular halinde dile gelirken, bazen de:

*Karşıda kara yonca
Yaşatılmaz doyunca
Nidem kuru cilveyi
Sarılıp yatmayınca*

*Küp içinde un eler
Tombul tombul memeler
Terzi kolun kırılısın
Kavuşmuyor düğmeler*

biçiminde açık saçık anlatımlarda, bazen de son derece kaba cinsel istekleri dile getiren biçimde gözükmetedir.

Her ne kadar Kıbrıs'ta:

*Bir gün sabah olacak
Güneş gene doğacak
Unudmayın kâfirler
Ada Türk'ün olacak*

*Ağızları kaparım
Sanma yoldan saparım
Enosis ne demekmiş
Ben Türklüğe taparım*

gibi siyasi içerikli olanları görülse de yapısı gereği toplum olaylarına ve siyasi konulara değinilmeyen mâniler tüm Türk topluluklarının kültür birliğini işaretleyen bir söyleyiş biçimidir.

Kıbrıs, Balkanlar ve Anadolu'da Benzer Varyantları Bulunan Mâni Örnekleri:

*Bacada yatan oğlan
Gömleği keten oğlan
Yârimi eller almış
Derde dert katan oğlan*

*Ayva yolla nar yolla
Yürek yandı kar yolla
Annen baban duymasın
Mendiline sar yolla*

*Ben armudu dişledim
Sapını gümüşledim
Sevgilimin ismini
Mendilime işledim*

*Çavdar saçak istemez
Meyva bıçak istemez
İki gönül bir olsa
Yorgan döşek istemez*

*İndim çeşme başına
Yazı yazdım taşına
Sevda nedir bilmezdim
O da geldi başıma*

*Evleri dört köşeli
İçi mermer döşeli
Karlar gibi eridim
Ben bu aşka düşeli*

*Uzattı eli verdi
İstedim gülü verdi
Seni severim dedim
Baktı da gülüverdi*

*Aldır yüzüğümün taşı
Yanar yüreğimin başı
O yar aklıma geldikçe
Akar gözlerimin yaşı*

KAYNAKÇA:

1. Dr. L. Sami Akalın, Türk Mânileri, C.I,II, İstanbul, 1972.
2. M. Gökçeoğlu, Tezler ve Sözler 3, Lefkoşe, 1994.
3. Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri I, Ankara 1990.
4. Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri, Priştine, 1985.
5. Mahmut İslamoğlu, Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı, Lefkoşe, 1994.
6. Prof. Dr. Enver Mahmut - Dr. A.Mahmut, Dobruca Türk Halk Edeb. Metinleri, Ankara 1997
7. Dr. Sevim Piliçkova, Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde Yaşayan Türklerin Mânileri, Skopje, 1986
8. Erdoğan Saracoğlu, Kıbrıs Ağzı, K.K.T.C. 1992
9. Erdoğan Saracoğlu, Kıbrıs Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru, K.K.T.C. 1989
10. Cemali K. Tunalıgil, Mamuşa Türk Ağzının Özellikleri, Prizren, 1996.
11. Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı, Halk Şiiri-Âşık Şiiri-Tekke Şiiri, Ankara 1998
12. Oğuz M. Yorgancıoğlu, Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler, Mâniler, Mağusa,1990

